

Anbefalinger for bedre ettervern i barnevernet

EN TRYGGERE OVERGANG TIL VOKSENLIVET

SOS
BARNEBYER

Hva slags hjelp ungdommer mottar i overgangen til voksenlivet fremstår som mer tilfeldig og mindre systematisk enn andre hjelpetiltak i barnevernet. SOS-barnebyer etterlyser likeverdige og mer målrettede tiltak for ungdommer som mottar ettervern i barnevernet. Her er våre anbefalinger:

- Gjennomgående fokus på nettverk og relasjoner i ettervernsårene
- Mer enn en bolig
- Økonomiske rammer hos barnevernet
- Ettervern fra 16 år
- Smartere organisering av ettervernsarbeidet
- Mer kunnskap om hva som fungerer

Bakgrunn

SOS-barnebyer har mange års erfaringer med ettervern, over hele verden. Vi vet at god støtte i overgangen til voksenlivet kan hindre utenforskap og legge avgjørende grunnlag for et godt liv. Studier som har vært gjort viser også at ettervern «øker sjansen for å oppnå høyere utdanning og unngå sosial ekskludering senere i livet»¹.

Under arbeidet med SOS-barnebyers prosjekt "*En tryggere overgang til voksenlivet – et samarbeidsprosjekt på ettervern*" har vi gjennomført en kartlegging av ettervernstiltak med spesielt fokus på bolig- og nettverk. Anbefalingene her er derfor avgrenset til å omfatte disse områdene og baserer seg på erfaringer fra kommunale tiltak på ettervern rundt om i Norge. Vi trekker frem suksessfaktorer vi mener ligger til grunn for godt ettervern.

Vi har også erfart at det er store variasjon mellom barneverntjenestene når det kommer til hjelp med overgang til voksenlivet. Forskning på ettervern i barnevernet bekrefter dette. Det er stor forskjell på kvaliteten i ettervernet mellom tjenestene og det er grunn til å være bekymret for de som har et stort oppfølgingsbehov.²

Vi håper både barneverntjenester, enkelttiltak, Bufdir og politisk ledelse kan la seg inspirere av denne oppsummeringer.

VÅRE ANBEFALINGER

Gjennomgående fokus på nettverk og relasjoner i ettervernsårene

Viktigheten av sosialt fellesskap og støttende relasjoner i overgangen til voksenlivet er dokumentert, samtidig påpeker forskning at det er store utfordringer på dette området for ungdom som går ut av barnevernet.³ Hva kan det offentlige gjøre for å sørge for at ungdommens nettverk er mer robust når ettervernet avsluttes? Alle vi har møtt, som jobber med å følge opp ungdom, er enige om at nettverk er viktig for disse ungdommene. De ønsker å styrke ungdommenes nettverk, men mange opplever dette som krevende. Samtlige kartlegger nettverk, men for ofte stopper det der. Flere er også redde for å tematisere nettverk fordi dette kan være sårt for ungdommen som har lite eller ikke noe nettverk. Å velge å ikke snakke om nettverk med disse ungdommene er imidlertid å gjøre dem en bjørnetjeneste. Vi mener nettverk må jobbes med systematisk.

Her er våre anbefalinger for å styrke fokuset på nettverk og relasjoner i ettervernsårene:

- Det bør være et systematisk fokus på å styrke ungdommenes private relasjoner i ettervernsårene. Nettverk må kartlegges jevnlig og være et sentralt tema i samtaler med ungdommen, samt grunnlag for tiltak.
 - Grunnmodellen for hjelpetiltak og SOS-barnebyers verktøy «*Meg og ___*» for samtale om nettverk er gode innganger.
- Ungdommen bør tilbys tiltak som tar mål av seg å reparere relasjoner. Det kan være med familiemedlemmer som foreldre, søsken eller utvidet familie. Tiltakene kan være i form av familiesamtaler, familieråd eller nettverksmøter.
- Styrking av kompetanse på nettverk- og relasjonsarbeid, for de som jobber med ungdom i barneverntjenestene
- Faglige møtepunkt for å utveksle erfaring med nettverksarbeid på tvers av mindre kommuner/bydeler

Mer enn en bolig

Forventer vi mer av ungdom i barnevernet enn av ungdommer forøvrig? Noen ganger kan det virke sånn. Alle som har hatt ungdommer i hus, vet at de trenger emosjonell støtte og veiledning langt ut i voksenlivet. Vi er bekymret for ensomhet, utenforskap og manglende emosjonell støtte for ungdom som mottar kommunale botiltak.

Vi har erfart at det finnes mange gode løsninger for botiltak for ungdom, men i mangel av gode veiledere og retningslinjer blir det opp til hver enkelt tjeneste å etablere og erfare. Konsekvensene av dette er at mange ungdommer ikke får det tilbudet som kunne vært best for dem.

Her er våre anbefalinger for bedre oppfølging av ungdom i botiltak:

- Botiltak for ungdom bør inneholde emosjonell støtte og veiledning basert på ungdommens behov
- Ungdom som bor i botiltak via barneverntjenesten bør ha samme rett til kvalitet, uavhengig av type bolig. I dag er det en rekke krav til kvalitet i fosterhjem, men ikke til andre former for kommunale botiltak.⁴

- Som i fosterhjem bør kommunale botiltak føres tilsyn med, for å sikre at kvaliteten er god nok.
- En veileder for kommuner, om hvilke typer botiltak som finnes, bør utvikles. Denne bør inkludere erfaringer og råd om hvilke tiltak som er best egnet ut fra ungdommens behov.
- Hybelvertfamilietiltaket bør vurderes for ungdom som ikke kan bo hjemme eller i fosterhjem
 - SOS-barnebyer har utviklet en modellbeskrivelse, som kan fungere veiledende for de tjenestene som vurderer dette.

Økonomiske rammer hos barnevernet

Det er store forskjeller mellom kommuner og bydeler når det kommer til hvordan de økonomiske rammene rundt ungdommene er organisert. Noen tjenester ser på kontakten med NAV som en erfaring og kompetanse ungdommen bør tilegne seg i løpet av ettervernsårene, mens andre anser det som en bedre løsning at alt økonomisk knyttet ungdommen er organisert i barneverntjenesten. En av årsakene er også økonomisk. Stadig økende press på barnevernets økonomi gir intensiv til å flytte disse kostnadene over til NAV, men hvilken instans som gir ytelser bør snarere begrunnes i hva som er best for ungdommen.

SOS-barnebyer mener barnevernet har mer relevant kunnskap om ungdommen og kan gjøre bedre barnets beste-vurderinger. Dermed bør også det økonomiske ansvaret ligge hos barnevernet. Vi mener det er uheldig at ungdommer skal læres opp i kontakt med NAV, da det snarere kan bidra til å bygge opp under en fortelling om utenforskap, enn en fortelling om hjelp som bidrar til mestring i ettervernsårene.

Vi vet også at det er ofte utfordringer i samhandling mellom tjenestene og at barnevernsarbeidere bruker uforholdsvist mye tid på å både forstå og etablere kontakt med NAV. En konsekvens av dette kan være at ansatte bruker mer tid på dysfunksjonelle samarbeid heller enn å få på plass de beste løsningene for ungdommene de følger opp.⁵ Her er vår anbefaling for bedre organisering av økonomiske rammer for barn med ettervernstiltak:

- Økonomisk trygghet i bunn er avgjørende for at ungdom skal ha kapasitet til å fokusere på relasjoner, nettverk, utdanningen og ha tid til å være ungdom. Der foreldre ikke kan, må barnevernet ta ansvar for å sikre dette for ungdommen.
- Barneverntjenesten bør ha ansvar for de økonomiske rammene så lenge ungdommen er i ordinært skoleløp - til og med videregående skole.
- Dersom andre ytelser er relevant for ungdommen etter videregående skole skal barneverntjenesten etterstrebe og samarbeide med NAV om dette, til det beste for ungdommen.

Ettervern fra 16 år

Det er ofte for sent å snakke med ungdom om ettervernstiltak året før de blir 18 år gamle. Enkelte tjenester overfører ungdommen til ungdomsteamet ved 16 år, for å sikre en god relasjon mellom barnevernsarbeider og ungdom i god tid før ettervern⁶. Dette gir også barnevernet en anledning til å gjøre godt langsiktige arbeid, med gode vurderinger til grunn for hva ettervernet bør være.

Én av suksessfaktorene i godt ettervern handler om å gi ungdom den hjelpen de trenger til å komme igjennom utdanningsløpet. Gjennomføring av videregående og mulighet for høyere utdanning er viktige beskyttelsesfaktorer. Dialog om videregående bør begynne allerede på ungdomsskolen og dersom barneverntjenesten har et etablert samarbeid med ungdom og videregående skole fra starten av vil det være mulig å finne gode løsninger som kan forebygge frafall.

Her er vår anbefaling for lykkes bedre i arbeid med ettervern i barneverntjenesten:

- Starte forberedelsene til ettervern fra 16 år
- Tidlig etablering av relasjon mellom ungdom og barnevernsarbeider, investering i relasjonen, miljøarbeider som brøk av stilling og bedre tilgjengelighet (ref. organisering av arbeidet under) legger grunnlag for trygg relasjon og treffsikre tiltak
- Løpende fokus på utdanningsstøttene tiltak som samarbeid med skole eller leksehjelp
- Grunnmodellen for hjelpetiltak (Bufdir) bør implementeres i samtlige tjenester

Smartere organisering av ettervernsarbeidet

Organisering av ettervernsarbeidet i tjenesten er avgjørende for kvaliteten. Arbeid med ungdom og ettervern skiller seg ut fra annet arbeid i barneverntjenesten. Det krever annen kompetanse og fagfellesskap – for å bli gode. Og det krever en annen tilgjengelighet og ikke minst stabilitet, dersom man skal møte ungdom på deres premisser.

Ungdommen og deres medvirkning skal stå i sentrum, mens foreldresamarbeidet er mindre enn i øvrig tiltaksarbeid. Samarbeidet mellom ungdommen og barnevernsarbeideren er det som legger grunnlaget for hva som kan oppnås. Her er våre anbefalinger for bedre organisering av ettervernsarbeidet i barneverntjenesten:

- Større tjenester bør ha egne ettervernsteam/ungdomsteam
- Mindre tjenester bør skape rom for fagfellesskap ved å ha faste møtepunkt mellom de som følger opp ettervernstiltak, i tjenesten eller via interkommunale samarbeid
- Stillingshjemplene dedikert ettervern bør deles i en brøk der deler av stilling er ordinær saksbehandler, mens den andre brøken defineres som miljøarbeider
- Miljøarbeider-delen av stillingen til kontaktperson bør ligge til ettermiddag, kveld- og helgeturnus som gir større grad av tilgjengelighet. Ungdommer bør ikke tas ut av skole for samarbeid eller samtaler i regi av barneverntjenesten
- Det er kritisk at det jobbes for stabilitet og mot turnover i barneverntjenesten
- Tjenestene bør implementere Grunnmodellen for hjelpetiltak

Mer kunnskap om hva som fungerer

For å få mer kunnskap om effekten av hjelpetiltak for ungdom i ettervern er det avgjørende at det forskes mer⁷. Særlig lite forskning finnes på botiltak og økonomisk hjelp⁸. Følgelig er vår anbefaling:

- Mer forskning på hjelpetiltak i barnevernet for unge mellom 16 og 25 år

TAKK!

Norsk barnevern drives fremover av folk som vil finne de beste løsningene for barn og ungdom, som er faglig engasjert og ikke er redd for å være fremoverlent i det som må være et av de mest sammensatte og utfordrende felt man kan jobbe i. Denne oppsummeringen av anbefalinger er fundert på deres innspill og hadde ikke vært mulig, hvis ikke for de mange dyktige og engasjerte ansatte der ute, som har et genuint ønske om å dele. Så tusen takk til alle dere som har bidratt!

En spesielt stor takk til de barneverntjenestene som har deltatt i arbeidsgruppa vår; Lillehammer, Vestre Aker, Østensjø og Stovner barneverntjeneste. Trondheim kommune har også vært en stor inspirasjon for sitt systematiske nettverksarbeid, som er svært imponerende. Ungdomsteamet i BRA (tidligere Gartnerhaugen) har vi latt oss inspirere av. Det samme gjelder DUE i Bergen. Og ikke minst Veronica Paulsen ved NTNU samfunnsforskning som ikke bare har bidratt med viktig kunnskapsgrunnlag, men som også stiller opp for å sparre.

Takk til alle for deres deling av tid, erfaring og kunnskap!

-
- 1 Når barnevernet overtar omsorgen – en forenklet kunnskapsoppsummering. Sintef, 2022
 - 2 Ettervern - en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring. NTNU Samfunnsforskning 2020 og NOU 2023:24
 - 3 Ettervern - en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring. NTNU Samfunnsforskning 2020
 - 4 Evaluering av tre kommunale botiltak, Oslo Economics og OsloMet 2023 og Utredning om kommunale botiltak, Oslo Economics og OsloMet 2020
 - 5 Ettervern - en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring. NTNU Samfunnsforskning 2020
 - 6 Ettervern - en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring. NTNU Samfunnsforskning 2020
 - 7 NOU 2023:24
 - 8 Virksomme tiltak i oppfølging av unge med barnevernserfaring i overgangen til voksenlivet, Oterholm og Paulsen 2022.